

KOPECZKY LÁSZLÓRA EMLÉKEZÜNK

KOPECZKY LÁSZLÓT GYÁSZOLJUK,
A LÁTÓT, AKI NEM FÉLT KIMONDANI . . .

Arcunkra fagyott a mosoly 2003. november 5-én: reggel még a *Hét Nap* aznap megjelent számában olvastuk Kopeczky László *Áttörés? . . . Kütörés? . . . Letörés?* című remekművét, este már szomorúság ült szívünkre, mert halálának hírért vettük. Hiányozni fog ezután politikai éleslátása, konoksága, amellyel kimondta, amit mások – köztük vezető politikusok és írók nem mondtak ki vagy taktizálásból vagy jól megfontolt érdekből, vagy a *mersz* hiánya miatt. Politikus író volt Kopeczky László. Jobban rajta tartotta ujját a hétköznapi élet ütőerén, mint azok, akiket azért választottunk és hallgattunk, hogy eligazítsanak bennünket. Ő nem bonyolult okfejtésekkel, körmönfont mellébeszéléssel fogalmazott, hanem a szellem reflektorával rávilágított nyavalyáinkra, és nem ismert kegyelmet, hiszen a világot is figyelte, nemcsak a torony árnyékát, de fonákságait is, álszent játékait és visszaéléseit – egyszer a mondatok tűszúrásával, máskor a kardvágás villanásával vagy a gondolatlándzsa döfésével reagált a látottakra, és akadályozta meg, hogy bajaink elbújjanak a szólamok, a hazugságok vagy álságok félhomályában. Az életében megjelent utolsó írása mintaszerűen és példaértékűen a csak Kopeczky László vállalni merete igazmondást hirdeti. Példája bizonyítóerejű. A *Hét Nap* nyomán ismét magunk elé idézzük sorait, amelyek akár egy végrendelet hagyomány-listáját is jelenthetik:

ÁTTÖRÉS? . . . KITÖRÉS? . . . LETÖRÉS?

Már annak sem tudok örülni, hogy pátriámnak, Vajdaságnak végre lesz akadémiaja, lobogója, himnosza.

Időközben a közmondás is módosult: „Az igazság szép szó, ha betartanak neked, úgy jó.”

Lesz saját kokónk (kokárda): fehér-fekete-bézs (beige)?

A címerben öt sovánka tehén legelészik.

A himnuszt, szerényen, csak ünnepi dalnak nevezik. Csak az áll, aki, mikor játsszák, felismeri, vagy nincs elég szék.

„Hess, fekete varnyú!” – mondják önök.

S milyen igazuk van!

Végre felcsillan egy kis fény az alagút végén, s én úgy teszek, mintha a fától nem látnám a Sumadiját . . .

A centralistáktól az autonómiát.

Én már csak megmaradok a jó régi meggyőződésemmél: Nyugtával dicsérd a kormányt! (A kettős állampolgárságot is vissza – szípták.)

Mollból bármikor átmehetnek durrba.

A himnuszt csak február 30-án lehet majd játszani az öt nyelv egyikén.

Az akadémiaán – ez viszont fix! – többségben lesznek a magyarok.

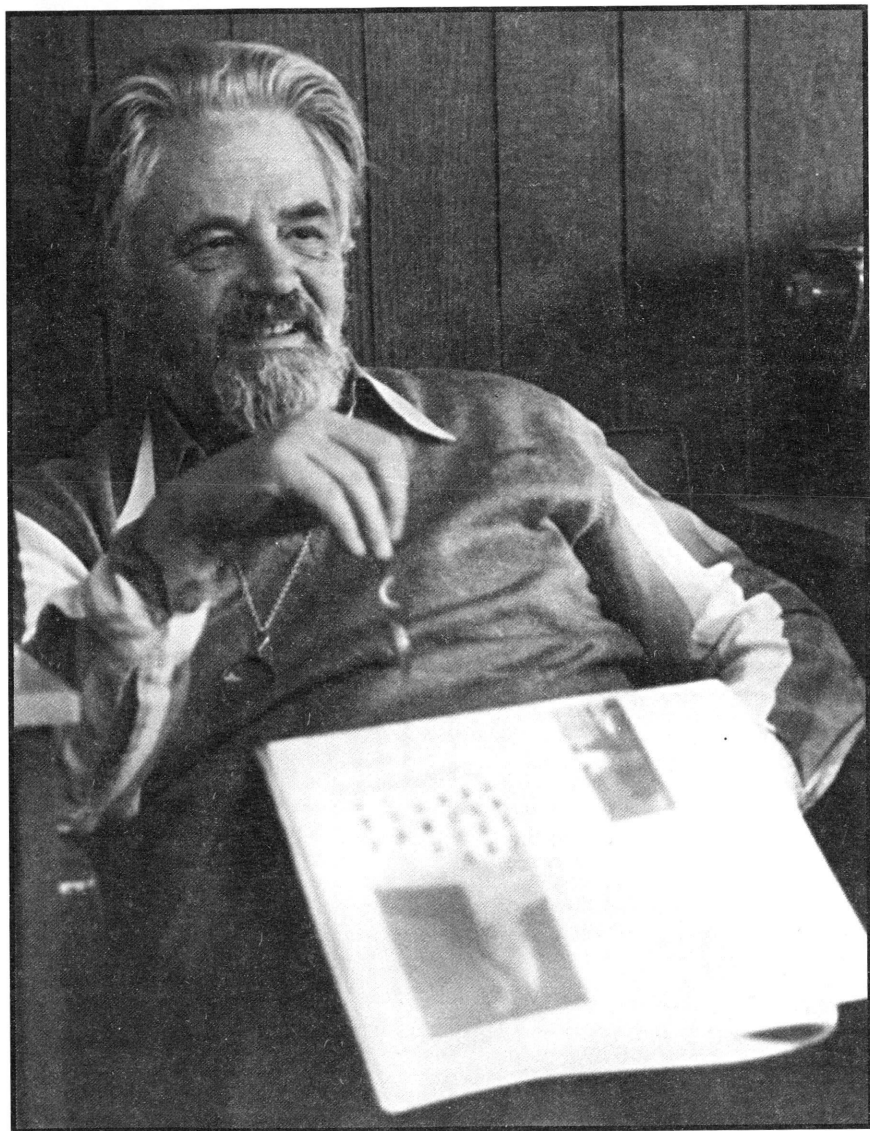
Eddig az ábránd, s ami hátul kilátszik, azt meztelen félseggnek nevezik. Ez pediglen volt az én kedélyrontó ünnepi dalom.

Maradhatnak ülvé.

Otthon volt Ő természetesen a hosszabb lélegzetű irodalmi műfajokban is – gondoljunk kisregényeire, köztük az 1969-ben megjelent *A ház című* és a *Kádár Kata* című 1987-ben látott „parasztoratóriumára”!

A maga külön módján volt ember és író, több, mint akikről Kosztolányi Dezső beszélt a *Halotti beszéd* című versében. Pótolhatatlanul és utánozhatatlanul Kopeczky László volt!

BORI Imre

KÓPÉ

Halála hírére

Világ szeméből
kicsordult könnycsepp.
Útban vagy *Messzikedhez*,
aki fényév-távolból üzenve
meghívott magához látogatóba.
De majd visszatérsz, ugye?
Azazhogy el se mész –
mágusi szavakkal
tartva bennünk a lelket,
itt maradsz velünk.
Ránk hagyott szavaid
fűszerét ízlelgetve
jövünk majd rá, hogy hogyan.

PAP József

EGY „IGAZI ÍRÓ” HALÁLÁRA

Kopeczky László emlékezete

„Valami mélyen tragikus van egy igazi író halálában. Nemcsak egy ember halt meg, hanem még valami. Egy kedély aludt ki, egy sajátosan egyéni látásmód veszett el, egy világ szűnt meg örökre, mindörökre. Nincs mód pótolni.”

(Kosztolányi Dezső)

A szarvasagancsfáról, amit kertjéből kaptam, ma pilinkézett alá az utolsó tűzpiros levél. Kis kék virágú folyondárja azonban még kitartóan zöldell a rózsabokrok tövén. Jó látni innen a konyhaablakból, s tudni, hogy velem marad akkor is, ha lehull a hó.

– Be kell állítanod a kerted – mondta jóindulatú szűkszavúsággal, átnyújtva néhány fiatal cserjét, amikor Szabadkára visszaköltöztem. Mintha azt mondta volna: be kell állítanod az életed, hogy elviselhető legyen. Az övé ugyanis, mint az ingajarat, óramű pontossággal működött: reggeli, munka, séta a szerkesztőségekig, a lapok átböngészése, séta hazáig, a kertvárosi házig, ebéd, keresztretjvény-fejtés, farigcsálás a kerti padon . . .

Ülünk Jusztikával a pompás, barokk garnitúrás, perzsaszőnyeges, régi képekkel, különös alakú tárgyakkal, könyvekkel, klasszikus lemezekkel teli szalonban, ahol dolgozni szokott, és beszélgetni próbálunk. Kópé ezüstkeretes szemüvege még ott nyugszik az íróasztalon, egy sereg szép alakú, gondos rendbe rakott golyóstoll és miniatűr faszobrai társaságában. Itt van egy könyve is. *A Spenót a falon*. A felesége által kinyitott oldalon ezt olvasom:

FINÁLÉ

*Aztán egy szép napon
Beleunva a dalba,
Úgy maradok, halva.*

Hintaszékében, amelyben reggelente írni szokott a térdére helyezett füzetébe, most hű társa pihen. Megtudom: utolsó napjának reggelén is – nehezen olvashatóan ugyan –, de írt még, pontosan elkészült a napi penzumával.

– Mindenről letilthatsz – mondta egyszer Jusztikának –, csak az írásról ne tilts le soha!

Mint az „igazi” íróknak általában: ez volt az élete, a gyönyörűsége, a kapaszkodója, a mentsvára. Hogy a jellegzetes kópéi, egyszerű, közvetlen stílus, a rövid, frappáns, szójátékokkal, humorral, groteszk és szatirikus elemekkel átszótt írásmű, a találó poén megszülethessen, ahhoz nagy, kacsaringós útvesztőket kellett leküzdenie, rengeteget „húzni”-a, mert ha valaki, ő aztán tudta a Kosztolányi által kimondott igazságot: a kevés gyakran több, mint a sok.

Néha éjjel is felkelt, s lázasan változtatgatott a művén. Igazi „homo aestheticus” volt ő, aki „nem áll sem jobboldalon, a bégető fehér bárányok között, se baloldalon, az ordító fekete farkasok között, hanem egymagában áll, távol a nyájtól és csordától, mindig egyedül, mint mindenkinek közönyöse vagy megértője, mint mindenkinek természetes barátja és természetes ellenfele . . .”

Zene, képzőművészet, irodalom egyaránt közel állt lényéhez. Írás közben a klasszikusok: Bach, Händel, Monteverdi, Vivaldi műveit hallgatta. A feje tetejére állított világban, amellyel naponta farkasszemet nézett, mélységesen áhítozott a harmóniára.

Kertjük kiszáradt fainak részeiből furcsa, groteszk pózban tekergő miniatűr aktokat faragott. Olyanok ezek a sziluettek, mint a lapokban megjelent rövidke írásai: cicomátlanok, egyediek és mélységesen emberiek. Ugyanúgy játszott a vésővel is, mint a szavakkal. Halálosan komoly, szinte kétségbeesett játék az övé. Mint maga az élet. A „kifejezés rejtelmes gyönyörűsége”, a nyelvi lelemény, a fanyar humor, „az élet banalitásának, visszásságának hangsúlyozása” alkotóművészetének szerkesztésének része. Nem részletez, nem magyaráz, nem nézi le az olvasót, hanem felvillant valamit, valami apróságot, ami aztán jellegzetes nagyítási technikája által más dimenziót kap, fontossá, szinte sorsdöntővé válik.

Egy-egy újonnan vásárolt képe helyét néha hónapokig lázasan kereste, amíg rá nem talált a megfelelő környezetre, ahol igazi fényében

ragyoghatott. Ahogyan azt is mindjárt észrevette, mely szavak csengnek süketen a szövegében. Hogy milyen nagy alapossággal válogatta meg a kifejezéseit, arra vall az életének utolsó hónapjaiban végre meglett, s polcára helyezett Bartos Tibor-féle szótár, az *Egymást magyarázó szavak és fordítások tára*, amelyet azóta is naponta forgatott, ahogy megszerezte.

Irodalmi díjat nem kapott soha. Nem is ezért dolgozott. Hanem az olvasók szeretetéért, a maga gyönyörűségéért. Nem neheztelt, nem irigykedett senkire. Ha viszont egy-egy könyve megjelent, örült nagyon. A szerkesztőségben a napi taposómalom rohanásában figyelmetlenek voltunk sokszor hozzá, hanyagul elkeverte valaki egyptárszor az írásait, bosszúsága azonban gyorsan semmivé lett. Otthon, feleségével és velünk is ugyanolyan szűkszavú volt, mint alkotásaiban, de ha valamelyikünk lelombozódott nagyon, rendre megtalálta a kellő szót, hogy lelket öntsön belé. Egy március 8-ára az alábbi versikét tette az asztalunkra:

ARANKÁIMHOZ

Részlet

*Nekem a Nőnap –
F ő n a p!
S bár a kicsikék
Fallokratának tartanak,
Ilyenkor vígan csóválom a farkamat.
Hát baját mindenki magának keresse meg,
Én csak azt kívánom: szeressenek!*

Átok-poétátok

Gyermekien igényelte a szeretetet. Dolgozószobájának ajtaján piros kis bársonyszívek lógtak. Sáfrány Imre özvegye, Lórika ugyanis rendszerint ezekkel ékesítette becsomagolt kis ajándékait. Ha Kópé kórházba ment, mindig magával vitt egyet.

Sáfrány . . . Utolérhetetlen művésznek tartotta. Ők ketten, mondja Jusztika, mindenben egyikek voltak. Ha Kópé csak egy címet mondott, a Mestrónak már járt a keze.

Rengeteget olvasott. Egyszerre több könyvet is. A detektívregényeket sem vetette meg. A keresztrejtvény-fejtés pedig arra volt jó, hogy ébren, tisztán tartsa az agyát, hogy fékezze a Parkinson-kór előrehaladását. Nagyon szeretett élni. És apróságokkal is beírta. Mondhatni, az apróságokban lelte legnagyobb örömét. A kertvárosi típusházat élete párjával, csodálatos érzékkel, igazi otthonná tudta varázsolni. Éjjel néha nyugtalanul forgolódott, nyögött az ágyban, azt álmodta, hogy eladták a házat . . . Franciaországot imádta ugyan mint a művészetek szent hazáját, ahol még a levegő is át van itatva velük, de csak Szabadkán érezte magát itthon. („Mondolat: Nem megyek sehova. Elég rossz nekem itt is.” „Élhírek: Merre tart a Balkán? Háttal a jövő felé.”)

Beszélgünk a drága Jusztikával, miközben kíméletlenül ketyeg az ódon falióra, s egyszer csak felcsöng a telefon. Honoluluból keresi Gyuri a mamát, hogy megbeszéljék a temetés körüli feladatokat. Egyszer csak ezt hallom: „Nagyon szép a kert még mindig. És képzelj el, hogy egy gyönyörű kis rózsza nem fagyott el még most sem. Behoztam Tatikád asztalára . . .”

Kulturált, intelligens, halk szavú ember volt. Igazi européer. Az olvasók jártában-keltében gyakorta leállították, kezét ráztak vele.

Sétapálcás, girardi kalapos, szilfid alakja ellebegett immár az őszi széllel. Üres lesz nélküle a szabadkai utca. Elég régen írta meg kíméletlen őszinteséggel az *Elégia* című versét a kérlelhetetlen elmúlásról. Érdemes idézni:

*Majd ha a föld életem beissza,
A fák sem emlékeznek rám vissza,
A fű visszahajlik, amit letapodtam,
Csak a szél bűg hosszan, hosszan.
Porban a nyomomat eltápozza másik,
Kalapom padláson behorpadva ásít.
Megoszlik rajtam kegyelet és Haszon,
Kabátom elkel az ócskapiacon.*

*Csókjaimnak lassan eloszlik a füstje.
Jött a szánó Halál, hogy sebeim lehűtse.
Porból könnyeimet a szél felszárítja,
Nem, nem emlékszik rám senki vissza.
S nem tudja senki – egy illat mivé lett,
Hogy itt jártam és szemem égett.*

FARKAS Zsuzsa

DICSÉRNI JÖTTEM, NEM TEMETNI

Dicsérni jöttem, mert ki Grimasszal kel, az angyalokkal tér nyugovóra.

Ezt teszi most szellemi elődöm, tollbéli fegyvertársam, a *Magyar Szó* szatirikus mellékletének, a Grimasznak egykori, sorrendben harmadik szerkesztője, Kopeczky László is. Kópé Iróniában született, Szatírában élt, és halálos komolytalansággal komoly könyveket írt. Szöveget, Grimaszt és derús délelőtti sétákat szerkesztett, közben cifra nyomorúságunkat hangszerelte nyájas olvasók kíváncsi karára.

Mennyi szép, lényegesnek tűnő és végül feledésre ítélt adat. Megszületett, élt, meghalt, és a harmadik napon elbúcsúztattuk. A feltámasztás létszámhiány miatt elnapolva. Az a szerencsénk, hogy a lényeg nem a lényegesben, hanem a lényegtelenben rejlik. Chamois színű kalapban, kobaltkék portréban, egy pohár cabernet-ban, vagy ahogy emlékeink egy élet rőt avarszőnyegén most könnyű sétát tesznek.

Nem búcsúzni jöttem, hanem emlékezni. Kópé elegáns szigora alatt önmagunkra emlékezünk. Emlékeinket, írásainkat, rajzainkat és grimaszainkat vesszük számba, és illesztgetjük kalapja alá. Valamennyiünknek nagy ez a kalap. Nagy, mert a humorista nem emberi mértékkel mér, és nem emberi léptékkal lép. Neki a valótlan előre köszön. A nevetető néhány centivel a föld felett jár. Ez a dolga. Így önmagát és áldozatait is jobban szemügyre tudja venni, és mivel valótlan, túl komolyan sem vehetik. Kópé már régen így figyel. *Látástól fakulásig*. Ő már régen valótlan. Valótlan, mint *dudva közt az ananász*. Van, aki annyit él, amennyit nevet. Van, aki többet is, és van, aki hiába nevet.

Emlékezni jöttem, és Kópét idézni:

*Nem megyek sehová,
Elég rossz nekem itt is.*

Kedves Kópé, au revoir!

LÉPHAFT Pál